

การดูแลผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้าน

หน่วยงาน : คลินิกวัณโรค โรงพยาบาลกลาง

มูลเหตุจูงใจ

วัณโรคเป็นโรคที่เป็นสาเหตุการตายอันดับหนึ่งของโลก ในปี 2557 และในปี 2558 องค์การอนามัยโลก จัดให้ประเทศไทยเป็น 1 ใน 14 ประเทศที่มีปัญหาวัณโรครุนแรงระดับโลก โดยมีผู้ป่วยเสียชีวิตถึง 12,000 ราย และมีผู้ป่วยวัณโรครายใหม่ประมาณราว 120,000 รายต่อปี ขณะที่ผู้ป่วยวัณโรคขึ้นทะเบียนการรักษาเพียง 73,756 ราย หรือประมาณร้อยละ 59 คิดเป็นอัตราความสำเร็จของการรักษาร้อยละ 77.6 โรงพยาบาลกลางมีผู้ป่วยวัณโรคขึ้นทะเบียนรักษาปี 2560 จำนวน 324 ราย เป็นผู้ป่วยวัณโรคดื้อยา จำนวน 5 ราย อัตราความสำเร็จ ของการรักษาผู้ป่วยวัณโรคทุกประเภทร้อยละ 86 และเชื้อวัณโรคสามารถแพร่กระจายเชื้อออกทางน้ำลาย (droplet nuclei) จากผู้ป่วยไปสู่บุคคลอื่นได้ โดยการ ไอ จาม หัวเราะ ร้องเพลง หรือแม้กระทั่งพูด

จากการสำรวจของมูลนิธิอิสระชน พบว่าสิ้นปี 2558 พบมีคนไร้บ้านจำนวน 3,311 คน โดยพบมากที่สุด คือ เขตพระนคร มี 595 คน และในแต่ละปี โรงพยาบาลกลางจะมีผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้านปีละ 4 – 6 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอัตราความสำเร็จในการรักษาต่ำที่สุด จากปัญหาเรื่องสิทธิการรักษา ขาดศักยภาพในการดูแลตนเอง ขาดความตระหนักของการมารับยาต่อเนื่อง เมื่อรักษาวัณโรคไปซักระยะอาการดีขึ้น จะไม่กลับมารับยาต่อจนครบ จะกลับมาอีกครั้งเมื่อมีอาการเจ็บป่วยที่รุนแรงหนักกว่าเดิม คือเป็นวัณโรคชนิดดื้อยาซึ่งค่ายาในกลุ่มวัณโรครายใหม่ทั่วไป คอรัสละประมาณ 2,000 – 4,000 บาท/คน/คอรัส แต่หากเป็นวัณโรคชนิดดื้อยา ค่ารักษาจะอยู่ที่ 200,000 – 250,000 บาท/คน/คอรัส และหากเป็นวัณโรคดื้อยาหลายขนานค่ารักษาจะมีราคาสูงถึง 1,500,000 บาท/คน/คอรัส จากเหตุผลดังกล่าวคลินิกวัณโรค โรงพยาบาลกลางเห็นความสำคัญของการติดตามผู้ป่วยกลุ่มนี้ให้รับการรักษาอย่างต่อเนื่องจนครบ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อวัณโรคสู่ชุมชนจากผู้ป่วยกลุ่มวัณโรคไร้บ้าน และมีเครือข่ายที่ร่วมกันดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อลดการแพร่กระจายเชื้อวัณโรคในชุมชน และในกลุ่มคนไร้บ้าน
2. เพื่อสร้างเครือข่ายในการดูแลผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้าน

การดำเนินการ

- 1 ทบทวนปัญหาแนวทางปฏิบัติ
- 2 จัดทำโครงการ
- 3 ประชุมทีมงาน
- 4 กำหนดการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2560 เริ่มดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เดือน 1 มกราคม 2560 เป็นต้นไป โดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

- สร้างเครือข่ายภายในโรงพยาบาล ระหว่าง คลินิกวัณโรค ทอผู้ป่วยใน นักสังคมสงเคราะห์ เกสซกร และภายนอกโรงพยาบาล ได้แก่ สำนักวัณโรค ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 23 ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 1 มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิอิสระชน มูลนิธิบ้านรักไทย
- ใช้แอปพลิเคชันไลน์ โดยการจัดตั้งไลน์กลุ่ม ทั้งเครือข่ายภายในและภายนอกโรงพยาบาล เพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร รับ-ส่งเคส ในการติดตามผู้ป่วย
- จัดทำโครงการเงินช่วยเหลือให้แก่ผู้ป่วยในการเดินทางมารับยาที่โรงพยาบาลวันละ 30 บาท โดยได้รับการอนุมัติจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลกลางให้ใช้เงินมูลนิธิโรงพยาบาลกลาง ผู้ป่วยที่สมัครใจเดินทางมารับยาทุกวัน

ผลลัพธ์

	2558	2559	2560
จำนวนผู้ป่วยวัณโรคที่ขึ้นทะเบียน (ราย)	364	374	324
จำนวนผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้าน (ราย)	6	4	5
อัตราความสำเร็จของการรักษา (success rate all form)	87.48 (เฉพาะเสมหะบวก รายใหม่)	86.28	85.89 (cohort 1/60)
อัตราความสำเร็จของการรักษาผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้าน	0	25 (1/4)	80 (4/5)

การนำไปใช้ประโยชน์

สามารถนำแนวทางปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้านเพื่อดูแลผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้านรายอื่นๆต่อไป

บทเรียนที่ได้รับ

- 1 การดูแลผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้านเพียง 1 คนให้หาย สามารถลดการแพร่กระจายเชื้อไปยังบุคคลอื่นได้อย่างมาก
- 2 การสร้างเครือข่ายในการดูแลผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้านไม่จำเป็นจะต้องเป็นหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน เรายังสามารถสร้างเครือข่ายกับองค์กรเอกชน NGO ที่พร้อมจะร่วมกันดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้อย่างยั่งยืนต่อไป
- 3 การแก้ไขปัญหาละเลยรุกรงจะช่วยลดภาระงานและความเสี่ยงต่อการรับเชื้อวัณโรคดื้อยาจากผู้ป่วยกลุ่มวัณโรคไร้บ้านได้

สรุป

ในปีงบประมาณ 2560 มีผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้าน 5 ราย ที่เข้าร่วมโครงการ สามารถรับยาได้ครบ 4 ราย มีเพียง 1 รายที่ขาดการรักษาภายหลังจากกินยาไปแล้ว 5 เดือน คิดเป็นอัตราความสำเร็จในการรักษาผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้านร้อยละ 80 และในปี 2561 มีผู้ป่วยวัณโรคไร้บ้าน เป็นวัณโรคดื้อยา 1 รายอยู่ระหว่างการดูแล โดยผู้ป่วยรายนี้พักบริเวณริมคลองข้างหัวลำโพง มีรายได้จากการขอกาน ภูมิสำเนาอยู่จังหวัดปัตตานี มารับการฉีดยาและ DOT ยาที่คลินิกวัณโรคทุกวันตั้งแต่ 19 พฤศจิกายน 2560 จนถึงปัจจุบัน โดยนักสังคมสงเคราะห์ประสานฝ่ายโภชนาการในการขออาหารเข้าให้ทุกวันจันทร์ – ศุกร์ และมีค่าตอบแทนในการเดินทางมารับยารวันละ 30 บาท

